

Durmuş Hocaođlu

Batı Nedir ve Batılı Olmak Ne Demektir?

Gelecek., Yıl: 1., Sayı: 01., 02.02.2001-08.02.2001., s.10-11

Durmuş Hocaođlu, *Gelecek* Yazıları Sıra No: 01

Künye:

• Hocaođlu, Durmuş., “Batı Nedir ve Batılı Olmak Ne Demektir?“, *Gelecek.*, Yıl: 1., Sayı: 01., 02.02.2001-08.02.2001., s.10-11

Batı’dan, ama hassaten Avrupa Birliği denen eşkıyalar koalisyonundan darbe üstüne darbe almasına, hakaret üstüne hakaret görmesine rağmen, hâlâ aptalca aynı “batılılık” kavalını çalmaya devam etmekte bir beis görmeyen Türkiye, bütün komplekslerinden arınmış bir şekilde, soğukkanlılıkla “**Batı nedir ve Batılı olmak ne demektir?**” suâlini ele almaya yanaşmamaktadır.

Yukarıda sormuş olduğum iki soru, üzerinde en ziyâde durulması iktizâ ettiği hâlde en az durulan sorulardır. İki asırdan beri inatçı ve ısrarlı bir şekilde **batılı** olmayı, kendisine bir millî hedef olarak, hükûmetler üstü bir devlet politikası hâline getirmiş bir ülke olmasına rağmen, Türkiye, bu denli hayâtî bir mevzûda inanılmaz derecede büyük bir bilgi ve düşünce sığılığı içerisinde bulunmaktadır. Bu sığılığın en büyük göstergesi, hemen-hemen her kesimde, Batı ve Batılılık kavramlarının kâfi nisbette bilindiğinin vehmedilmesi gibi dehşetli bir yanılısamadır. Garip ama gerçek: Hemen-hemen herkesin zihninde, bu iki kavram hakkında çok net olduğuna inanılan cevaplar vardır; fakat bu cevaplar ciddî bir biçimde irdelenmeye, sorgulanmaya, deşilmeye kalkıldığında, çok ince, çok zayıf, çok dayanıksız bir zar tabakasından başka bir şey görülmemektedir. Bir ülke, nasıl olur da bu kadar kötü bir fikirsizlik cehennemine dönüşebilir?

Biz bugün bu sûtûnun bütün imkânlarını zorlayarak bu netâmeli konuyu ele almaya çalışacağız.

Öncelikle belirtilmesi gereken husus, “Batı” kavramındaki vuzuhsuzluktur.

Batı kavramı hakkında ilk elde bilinmesi gereken şey, bu kavramın bâzan birbiriyle hem ilintili bâzan da ilintisiz olmak üzere, iki ayrı anlam taşımasıdır ki bunlardan biri *coğrâfi* anlamdır, diğeri ise *kültürel* anlamı. Birinci anlamıyla Batı, yâni **Coğrâfi Batı**, bir kavram olarak bir konvansiyondan ibârettir; zira, kürevî bir arz üzerinde Doğu ve Batı gibi isimlendirmeler izâfî olacağından, mutlak bir değer ve anlam taşıyamaz. Bu sebeple, çok kesin ve katı olmamakla berâber, hayli eski zamanlardan beri, bir konvansiyon (uzlaşma) olarak, takrîben Anadolu platosunun batısı Coğrâfi Batı, doğusu da Coğrâfi Doğu olarak anlaşılabilmiştir. İkinci anlamıyla Batı, yâni **Kültür ve Medeniyet Batısı** ise, yine bu coğrafya ile ilintili olmakla berâber, onun sâdece çok dar ve husûsî bir kesrini ifâde etmektedir ki bugün de “**Batı**” denince asıl olarak akla gelen budur. İşbu Kültür ve Medeniyet Batısı, coğrâfi olarak ilk planda Avrupa’yı ve akabinde Amerika’yı tedâif ettirmekte ise de o

da o kadar kesin olmayıp Avrupa kıt'asında Rusya'nın ve Amerika kıt'asında ise Latin Amerika'nın bu kavramın ne derece altına konabileceği tartışmalıdır.

İmdi; bu hâle göre, coğrâfi olarak, meselâ Cezayir ve Fransa aynı derecede *batılı* oldukları hâlde, ayrıca îzaha hâcet yoktur ki, kültür ve medeniyet dünyası nokta-i nazarından Cezayir Doğulu'dur, Fransa ise Batılı.

Bunun yanında, Batı ve Batılılık gibi kavramların üçüncü bir anlamının daha bulunduğunu söylemeliyim. Bu üçüncü anlamıyla Batılılık, ilk ikisinden farklı olarak, belirli bir coğrafyaya ve kültür ve medeniyet havzasına münhasır kılınamayacak derecede kapsamlı, evrensel bir içerik ve değer taşımaktadır. Bu anlamıyla Batılılık'ın detaylandırmaya teşebbüs etmeksizin, çok kabaca, şu aslî temel niteliklerinin bulunduğunu söyleyebiliriz: **1:** Kültür ve Medeniyet Batısı tarafından te'sis edilen ve günümüzde hâlâ, kaabil-i tatbik, müşahhas bir alternatifi bulunmayan tek "modernite"dir. **2:** Her ne kadar Batı kültür ve medeniyetinin bir ürünü ise de, bütün insanlık için, geçerli, ortak olan evrensel unsurlar, elemanlar, normlar ve değerler taşımaktadır. **3:** Her modernite ancak bir başka modernite işle aşılabilmesi için, diğer modernitelerin yaratılabilmesi için geçilmesi şart olan zarûrî bir süreçtir.

Bu sıralamış olduğum sebeplere binâen, ıstılahlar seviyesinde birbirinden dikkatle ayırdedebilmek maksadıyla, birincisine **Batı**, ikincisine de **Garp** adını vermeyi uygun bulmaktayım.

Bu konuyu ayrıca başka bir yazımda biraz daha mufassalan tahlil etmek üzere şimdilik burada üzerinde durmayacak ve kestirmeden giderek şunu söyleyeceğim: **Evrensel Batılılık**, veya **Garplılık**, bizim aslî hedefimiz olmalıdır; zira, o, kendi modernitemizin inşâi için zarûrî bir süreç hükmündedir. Batı'nın bu bağlamdaki rakipsizliği ve alternatifsizliği, ona karşı mutaassibâne reddiyeci bir vaziyet takınılması hâlinde tehlikeli bir tahribâta yol açmaktadır. Bunu şu şekilde özetlemekte olduğumu söyleyebilirim: Şark'a giden yol Garp'dan geçmektedir; binânealeyh, şâyet Şark'a gitmek istiyorsak Garp'dan geçmeye mecbur olduğumuzu idrâk ve teslim etmeliyiz. Fakat, yine de bütün bunlara rağmen, Garp'ın yâni Evrensel Batı'nın da, kendi modernitesini te'sis etmek isteyen her toplum için yeniden üretilmesi gerektiğini ayrıca vurgulayarak belirtmem gerekmektedir. Yâni, Garp'dan geçerek Şark'a doğru yapılacak bu kaçınılmaz yürüyüş esnâsında her cemiyetin kendi garplılığını kendisine göre sentezleyerek üretmesi şarttır; o sebeple de buna **Sentetik Batılılık** demektedirim.

★★★

İmdi: Yukarıda yapılan tanımlamalar çerçevesinde, Weber'in terimlerini kullanacak olursak, **Batılılık**, "verilen, fitrî bir nitelik"tir, **Garplılık** ise "kazanılan bir nitelik", daha doğru bir ifade ile, "kazanılabilir bir nitelik". Batılılık, yalnız Batılılar için, Garplılık ise bütün dünya için geçerli, cihan-şumûl (evrensel) olan, veyâhut, en azından, olabilme istîdad ve potansiyeli taşıyan, sâdece ve yalnız Avrupa'ya, Amerika'ya, Hristiyan dünyasına has olmayan bir keyfiyettir.

★★★

İmdi: Anlaşılması şarttır ki bu şartlar muvâcehesinde **Batılı** olunmaz, doğulur; bu bakımdan yine Weber'in terimleri ile, Batılılık'ın *kazanılan* değilken *verilen* bir statü olduğunu söyleyeceğiz. Onu, *kazanılabilir* bir nitelik haline getirmek, yâni, *Fi'l-asl Batılı* değilken *Batılı* olmak, ancak çok-çok uzun bir tarihsel süreçte, ve şu üç şartın yerine gelmesiyle kaabil olabilir: *Beyaz olmak, Hristiyan olmak, Roma ve Yunan kültürü (Greko-Romen kültür) ile pişmek*; yâni, hulâsaten, *'Avrupalı' veya 'Avrupa kökenli' olmak*. Bunların bir tekinin sağlanamaması dahi 'Batılı' olunamaması için yeterlidir.

Herşeyden önce, Batı ve Batılılık konusunda bir “ırk problemi” mevcuttur; zira, ‘beyaz’ olmak bir ırk problemidir ve beyaz olunmadan, Batılı olunamaz. Bu açıdan meselâ, Uzak-Doğulu Hristiyan Filipinliler, Hristiyan Habeşliler, Güney Afrikalı Hristiyan zenciler, Hristiyan olmalarına rağmen, Batılı olabilme şansları hiç olmayacak olan toplumlardır. Hristiyanlık sonradan kazanılabilir; fakat, bu yetmez. Nitekim yukarıda zikredilen Habeşliler’in günümüzdeki Avrupalı milletlerin birçoğuna nazaran çok daha kıdemli Hristiyan olması, onları Batılı yapmaya asla kifâyet etmemektedir: Habeşliler Afrikalı’dırlar ve Afrikalı kalacaklardır. Greko-Romen kültürü ise, Avrupalı veya Avrupa kökenli olmaksızın, ancak yüzeyden taklid veya sentez edilebilir ve tam sâhip olunulması, yine yukarıdaki şartlarla birlikte bir anlam kazanabilir.

Biz’im Batı’daki yerimizi sorgulamadan önce, hiç unutmamalıyız ki, Batı’ya âit olan her şey Yunan, Roma ve Hristiyanlık ile başlar ve yine unutmamalıyız ki, Yunan’a, Roma’ya ve Hristiyanlık’a zarar vermiş olan herkes Batı’nın amansız düşmanıdır. Bu konuda sâdece, birisi bir düşünüre âit olan “*Batı kültür tarihinin her bölümü Yunanlılarla başlar*” [Étienne Gilson., *Tanrı ve Felsefe.*, Çev.: Mehmet Aydın, Dokuz Eylül Üniversitesi Yay., İzmir 1986., s.15] ve diğeri de bir siyâsetçiye âit olan “*Avrupa, Hristiyan îmânının ve Hristiyan ahlâkının çeşmesidir*” [Winston Churchill., Zürich Üniversitesi’ndeki konuşması; 19 Eylül 1946] şeklindeki iki önemli tesbîti hâtırlatmak dahi yeterli olacaktır ki özü-özeti şu selbî formülasyonla ifâde edilebilir: “Ben Batılıyım”, veya “Batılı olmak istiyorum” demekle, ya da Avrupa’da yaşıyor olmakla, ne Avrupalı olunur ve ne de Batılı.

Şimdi gelelim Biz’e: Biz vâkıa ‘beyaz’ız; ama hepsi o kadar. Evvelâ, Hristiyan değiliz; kolay-kolay da olmayız, olamayız. Farz-ı muhâl, olsak bile, Batı ile aramızda dağ gibi bir ‘sâbika dosyamız’ın varlığını asla hâtırdan çıkaramamız lâzım gelmektedir. Bu dosya, öyle-böyle değil, tamı-tamına 1600 yıllık ve çok kabarık. Şöyle bir der-hâtır edelim: Batı Roma’yı temellerine kadar sarsan, Doğu Roma’yı haritadan ve tarihten silen kim? Bin seneden daha uzunca bir zamandır Haçlılar ile gırtlak gırtlığa boğuşan; Hristiyanlığın Asya’ya uzanan eli demek olan “Küçük Asya’yı bileğinden kesip koparan; Helenizm’i, “Hristiyan Birliği”ni budayan kim? Ve dahi, sonra da Avrupa kıt’asına atlayıp kükreymiş bir sel gibi asırlar boyunca tâ içlerine kadar akan, tâ ortasına kadar ilerleyen ve bütün Batılı müttefikleri asırlarca mağlûbiyetten mağlûbiyete sürekleyen kim? Onların krallarına “Françe vilayeti kralı Françesko” diyerek yukarıdan bakan, imparatorlarını protokolde Sadrâzam’a denk tutan kim? Avrupa’nın, Viyana önlerinden Edirne’ye ancak iki asırda ve kan-ter içinde ve de beşi-onu biraraya gelerek zor-belâ geri çektiği o dehşetli harp makinası kimin? Bugün hâlâ Viyana’da 141 metre yükseklikteki çan kulesindeki gözcülerin ufuktan tarassut ettiği ordular kimin? Ya şu anda yaptığımızı bir bakar mısınız; affedilir şey mi: Avrupalı’nın gözünün içine baka-baka hâlâ bu toprakları, İstanbul’u, Ayasofya’yı, Boğazlar’ı, Anadolu’yu elimizde tuttukça bu kin, bu adâvet, bu husûmet, bu kavga biter mi? Bitmez! Bin kere vallahi, asla bitmez! Günümüzde Avrupa Birliği’nin fikir babalarından olan Denis de Rougemont’un “*Türkler onsekizinci asra kadar Avrupa için Öcü rolünü üstlenmişlerdir*” demesi [Europe Unites., p.4] neyi ifâde etmektedir sizce? Bence şunu: Aralarında bu denli derin, bu denli köklü bir kan dâvâsı bulunan hiçbir millet asla dost olamaz. Öyleyse şunu da soralım: Efendiler! Bu millete nasıl olur da “akıl” denen şey böylesine buharlaşır?

★★★

Bundan maâdâ, biz menşe’ ve mebde’ olarak da Avrupa coğrafyasından değiliz, öyleyse Avrupalı olamayız. Biz, Asyalı’yız! Kökümüz Asya’da, gövdemiz Asya’da! Ve kezâlik hiçbir zaman Avrupalı da olmadık; nitekim el’ân dahi Türkiye’nin ve Türk Dünyası’nın ağırlık merkezi hâlâ Asya’da; söyler misiniz lûtfen Avrupa’da “kaç tümen” Türk var; ırgatlık için gitmiş olanları saymayacak olursak? **Avrupa Devleti** olmak ile **Avrupalı** olmak arasındaki

deryalar mertebesindeki farkı ne zaman farkedeceğiz? Evet; Biz, Asyalı'yız! İçimizde bu kimlikten utanan kişiliksizler varsın utansın; biz buyuz: "Asyalı bir millet"! Asyalı olmanın bizatihî utanılacak bir yanı yoktur, bizatihî övünülecek bir yanı olmaması gibi. Böyle şeyler ne boş bir gurur kaynağı olmalıdır, ne de şahsiyetsizce bir utanç kaynağı; ancak, eğer illâ ki mutaassıbâne bir 'gurur' söz konusu edilecek olursa, o zaman bu satırların yazarı sâdece "Asyalı'yım" demekle yetinmez; başını gurur ve azametle ve hattâ kibirle dikerek "ne mutlu ki Asyalı'yım" der. Ne mutlu bana ki, bir Asyalı'yım! Ben, bütün büyük dinlerin ve Hikmet'in ana rahmi, ışığın kaynağı olan o en büyük kıt'anın, fâtiplerin kıt'asının, Asya'nın çocuğuyum. Batılı ve Avrupalı olmak benim indimde zerre kadar dahi bir mânâ ve kıymet ifâde etmiyor!

Şimdi gelelim başka bir husûsa: Batı'da da her milletin Batılılık katsayısı aynı değildir; "**Batı Dünyası**" diye, gerek zaman (tarih) ve gerekse de mekân (coğrafya) açısından homojen ve izotrop bir dünyadan söz edilmesi imkânsızdır. Uzaktan bakıldığında yekpâre, masif, bütüncül bir kütle gibi görünen, kısaca "Batı" olarak anılan bu dünya, yakından bakıldığında bu görüntüsünü kaybetmekte, *farklılıklar içinde bir bütünlük kompleksi* ortaya çıkmaktadır. Evveleminde bilinmelidir ki, esas îtibâriyle "Batı", yani hâlis batı, "Avrupa"dır. Ancak, her Avrupalı'nın da aynı nisbet ve kıymette Avrupalı ve Batılı sayılabilmesi bütünüyle saçma bir düşüncedir. Nitekim, Avrupa dahi kendi içinde bir bütünlük, izotropluk arz etmemektedir. Şöyle ki: Avrupa'nın da hası, hâlisi, çekirdeği Roma ve Yunan —bilhassa Roma— olduğu için, Roma'ya, Latin ve Helen ırkına yakınlık; Avrupa'ya ne kadar zaman önce gelerek vekâlet'ten asâlet'e terfî ettiği, yâni *muhâcir* mi yoksa *fi'l-asl Avrupalı* mı olduğu; Hristiyanlığa intisab tarihi ve hizmet kariyeri gibi hususlar 'Avrupalılık' kriterleridir. Bu îtibarla Katolik Latinler baş köşeyi işgal eden en asîl Avrupalı'dırlar. Buna karşılık, Germanlar, Macarlar, Slavlar, Kuzey kavimleri gibi sonradan gelmiş ve Roma ile didişip-boğuşmuş, Hristiyanlığa sonradan girmiş olan "barbar soylular" ise tâlî Avrupa'lıdırlar. Çünkü Avrupa'nın çekirdeğinden, 'arke'sinden değillerdir (İsveç ve Norveç gibi) veya 'sonradan' Avrupa'lı olmuşlardır (Germanlar, Macarlar, Slavlar gibi). Ve dahi, bugünkü Avrupa kültürüne, Rönesans, Reformasyon, Aydınlanma, Sınâileşme, Modernite süreçlerine katkı Avrupalılık için çok mühim bir kriterdir; bu sebeplerden nâşî, her Avrupalı aynı derecede Avrupalı değildir.

Meselâ, Almanlar'ın Avrupalılığı hâlâ tartışmalıdır; beyaz, Hristiyan, coğrâfi Avrupalı olmalarına rağmen. Çünkü çok büyük bir kusur ile mâlûldürler: Avrupa'da doğmamışlardır; geç zamanda gelmişler, medeniyet düşmanı barbarlar olarak Medeniyet'in menbâi Roma ile çatışmışlar ve O'na, yâni "Senctum Imperium Romanum"a çok zarar vermişlerdir; bu îtibarla sâbıkalıdırlar. Ve dahi, geç Hristiyanlaşmışlar, Greko-Romeno-Kretiye kültür dairesine geç girmişlerdir; yâni Mukaddes Roma'nın çanağından daha az yalamışlardır. André Siegfried, Almanya'dan söz ederken, "*tam mânâsıyla Avrupalıdır demiştik ama, onun için tam mânâsıyla Batılıdır da diyebilir miyiz?*" diye sormakta ["Milletlerin Karakterleri", Çev.: Semih Tiryakioğlu., Varlık Yay., İstanbul, Şubat 1961., s.110] ve, ilerki sayfalarda, Almanya'nın Fransa âyarında ve kalitesinde Batılı kabul edilemeyeceğini ileri sürmektedir. Bu noktada, hep berâber Siegfried'i dinleyelim:

"Almanya'dan sözedildiği zaman **Roma hâkimiyetinin haritası** hiçbir zaman gözden uzak tutulmamalıdır; fakat daha az mânâlı olmayan bir harita daha vardır ki, özellikle Elbe'nin doğusundaki memleketlere bakıldığı zaman göz önünde tutulmak gerektir; bu da **Hristiyanlığın kaydettiği ilerlemeleri** gösteren haritadır./.../ Böylece Elbe'nin ve özellikle Oder'in doğusunda Almanya'nın hristiyanlaştırılmasının ne kadar yeni olduğunu ölçmek mümkündür. Cermen düşüncesi için bunda bir gençlik kaynağı vardır ki, ikibin yıla yakın bir

zamandan beri Romalılaşmış ve hristiyanlaşmış olan Fransa, buna sahip değildir. **Tarihsel geçmiş bakımından bizim altımızda iki-üçbin metre derinlikte su var; fakat Doğu Prusya'nın teknesinin altındaki suyun derinliği dört-beşyüz metreden ibarettir**".

★★★

Amerika ise Garp medeniyetine dâhil olmakla beraber Avrupa'dan önemli farklılıklara sahiptir: Avrupalılar tarafından kurulmuştur; ama Avrupa'dan giden spartaklar tarafından kurulduğu, bağımsızlığını Avrupa'nın kolonyalist-emperyalist politikalarına karşı verdiği mücâdele neticesinde elde ettiği için, Spartakist bir karakter taşıyan, Avrupa kökenli, ama Avrupa'lı olmayan bir Batı ülkesidir.

